

IX МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ
“COLLOQUIA RUSSICA: RUŚ A POLSKA
(X–XVI w.)”
(Перемишль, 5–8 грудня 2018 року)

5–8 грудня 2018 р. у Перемишлі відбулася IX Міжнародна наукова конференція з серії “Colloquia Russica”. Головною її темою стали взаємини Русі та Польщі у X–XIV ст. У межах заходу планувалися відкриті лекції, дискусії та обговорення, секційні засідання зі значною кількістю доповідей. Форум викликав жвавий інтерес серед дослідників з Польщі, України, Білорусі, Росії, Литви, Чехії, Сербії, Болгарії, тому програма була насиченою – вона передбачала понад 40 виступів. Господарями й організаторами, окрім Ягеллонського університету (керівник проекту – д-р **Віталій Нагірний**), стали Перемишльська публічна бібліотека імені Ігнатія Красіцького, Підкарпатський центр педагогічної освіти у Перемишлі та місцеве Товариство приятелів науки.

Під час обговорення контактів держав П'ястів та Рюриковичів учасники порушували ґрунтовні питання, пов'язані з династичною, політичною, дипломатичною, культурною і військовою історіями тогочасної Центрально-Східної Європи. Дослідники вдавалися до порівняння з минулим інших слов'янських країн, тому, попри передбачені хронологічні та територіальні обмеження, слухачам було запропоновано широкий огляд розвитку усього регіону.

Перший день роботи конференції розпочався лекцією **Єроніма Ґрالی** (Варшава) про візантійські контексти у русько-польських взаєминах XII–XIV ст. Особливу увагу доповідач приділив династичним зв'язкам європейських володарів з ромейськими імператорами та грецькою елітою. **Степан Темушев** (Мінськ) простежив територіальні трансформації у Центрально-Східній Європі X–першої половини XI ст., висвітлив здобутки новітньої білоруської історіографії на цю тему. **Артем Папакін** (Київ) розглянув феномен поширення “великопольських” шоломів особливої конструкції, аргументувавши імовірність їх походження з Русі з огляду на тодішню систему торгових та політичних контактів. **Марек Міка** (Варшава) зробив спробу простежити долю князя Святополка Володимировича, який, згідно з літописом, безвісно помер у “пустелі на межі Чехії та Польщі”. У ході обговорення його доповіді проф. Є. Ґраля припустив, що руський володар наклав на себе руки, адже пояснити відсутність будь-яких звісток про поховання за християнським обрядом настільки родовитої особи складно. Тема виступу **Андрія Носенка** (Івано-Франківськ) – перебування синів князя Ізяслава Ярославовича в землях П'ястів у 1068–1069 рр.

Ранок другого дня був присвячений здебільшого військовій історії. **Ірина Тимар** (Івано-Франківськ) проаналізувала участь половців у русько-польських війнах середньовіччя. На думку доповідачки, допомога степовиків руській стороні пояснюється не лише фінансовою складовою, а й шлюбними зв'язками з куманською елітою. Доповнив попередній виступ **Маріуш Скавінскас** (Клайпеда), який розглянув участь пруських найманців у польських та руських експедиціях. **Ілля Паршин** (Львів) зробив спробу визначити, наскільки епідемії та стихійні лиха впливали на перебіг військових конфліктів Рюриковичів та П'ястів. Як висновок: середньовічні “люди меча” загалом мало зважали на проблеми простолоюду, навіть коли йшлося про морові пошесті. Дискутуючи з доповідачем, д-р Норберт Міка звернув увагу на те, що до спалахів хвороб на Русі могли призвести монголи, які і були носіями незвичних для імунітету місцевого населення вірусів чи бактерій. **Аркадіуш Сівко** (Краків) окреслив роль Турівського князівства

на торговій мапі регіону, обґрунтувавши важливість цієї політичної одиниці для транзитної торгівлі розгалуженою системою річок, яка давала змогу швидко транспортувати вантажі.

У другій половині дня доповідачі та диспутанти зосередилися на питаннях культурної взаємодії Русі та Польщі. Так, **Віталій Нагірний** (Краків) назвав значну кількість польських урядників, про яких згадується у руських літописах XII–XIII ст. Характерно, що їх діяльність підтверджується тогочасними польськими актовими джерелами, а отже, перелічені особи справді існували у реальному часі. Дебати за участі **Мирслава Волощука** (Івано-Франківськ) та Є. Грالی стосувалися проживання русів у Польщі і, відповідно, поляків на Русі. Дослідники дійшли висновку, що проблема ця потребує додаткових студій, адже свідчення про представників чужих етносів в обох державах вкрай скупі. **Олександр Мусін** (Санкт-Петербург, Варшава) на відкритій лекції відзначив спільне та відмінне у державному будівництві Рюриковичів та П'ястів. Зокрема, він вказав на намагання київських володарів захопити найближчі торгові шляхи – в XIV ст. до такої тактики вдалися також П'ясти. **Ігор Данилевський** (Москва) свій докладний виступ присвятив збірному образу поляка у руській домонгольській літературі. Лектор констатував існування певних “схем”, за якими літописці описували і союзників, і ворогів.

Дмитро Добровольський (Москва) простежив особливості релігійного сприйняття поляків руськими книжниками XI–XIII ст., відзначивши їх толерантне ставлення до католиків. **Марія Лавренченко** (Москва) порушила питання титулатури у польських та руських джерелах, зокрема, вона запропонувала для його вирішення оперувати прикладами з історії інших європейських країн. **Василь Матвеев** (Санкт-Петербург) проаналізував зразки керамічних плиток у декорі храмових підлог середньовічних Русі та Польщі. Він припустив, що мода на подібний декор прийшла з Заходу під впливом активної діяльності жєбручих орденів.

На третій день наукова робота розпочалася з відкритої лекції **Ігоря Скочиляса** (Львів), в якій простежено складну еволюцію католицьких структур на землях королівства Русі в XIV ст., підкреслено роль польських володарів у цьому процесі.

На початку секційного засідання **Норберт Міка** (Варшава) виголосив доповідь про обставини втечі чернігівського князя Михайла Всеволодовича від монголів на Захід. Зокрема, він зауважив, що літописна інформація про “побиття” володаря та його челяді у Сілезії корелюється з неопублікованою хронікою XVII ст., де також зафіксовано факт пограбування обозу князя Михайла та вбивство його онуки 2 квітня 1241 р. **Олександр Головка** (Київ) простежив зміни у взаєминах галицько-волинських Романовичів та мазовецьких князів упродовж 1250-х років. У доповідях **Діани Бугай** (Чернівці) та **Віталія Ляски** (Львів) йшлося про похід дружинників Шварна Даниловича проти польського війська в 1266 р. Якщо доповідачка з Чернівців проаналізувала основні руські та польські джерела з цього питання, то львівський науковець зосередився на локалізації самого місця бою на волинсько-польському пограниччі.

Вечірнє засідання охопило чималий спектр питань, пов'язаних з військовою та торговою історією середньовічної Центральної Європи. Зокрема, місце Русі та Польщі на відомій Ебсторфській мапі XIII ст. намагався окреслити **Олексій Мартинюк** (Мінськ). На його думку, визначна пам'ятка створювалася під впливом брауншвейзького двору, тому на ній зображені лише ті міста, які були відомі середньовічним картографам цієї німецької землі. **Андрій Федорук** (Чернівці) визначив, що руські війська не брали участі у битві під Мюльдорфом 1322 р. через конфронтацію з Угорським

королівством. **Тимур Горбач** (Київ) на основі західних джерел доводив, що галицько-волинська еліта і князь Юрій-Болеслав Тройденевич зберігали нейтралітет під час тевтонсько-польської війни на зламі 1330-х років. **Андрій Стасюк** (Івано-Франківськ) визначив, що за правління Казимира III члени францисканського ордену посідали важливе місце у формуванні західнохристиянської церковної ієрархії Галицької землі, зокрема, з середовища цього ордену походив номінальний католицький єпископ Молдавського князівства. У доповіді **Марціна Клеменського** (Краків) йшлося про малознаний привілей 1345 р., який король Казимир III видав містянам містечка Свидниця для вільної торгівлі з Руссю. Цей матеріал розширить знання істориків про економічну історію України XIV ст.

Останній, четвертий, день було присвячено обговоренню кількох проблем. Так, **Наталія Лешкович** (Львів) виголосила доповідь про Сцібора зі Сціборжиць – впливового магната, який перебував на службі у польських, угорських володарів і до якого з повагою ставилися при дворі чеських Люксембургів. На думку дослідниці, Сцібор, який на початку XV ст. мав титул галицького князя, претендував на спадщину Романовичів. **Леонтій Войтович** (Львів) описав програму християнським військом битву під Нікополем 1396 р., наголосивши на тому, що у складі польської армії були і сілезькі, і галицькі воїни. **Ян Жигмунд** (Брно) охарактеризував деякі сталі текстуальні конструкції польського хроніста Яна Длугоша, які той застосовував для означення руського населення.

Здійснений огляд свідчить про те, що IX Міжнародна наукова конференція “Colloquia Russica” стала майданчиком, на якому історики обговорили актуальні питання русько-польських контактів X–XIV ст. Виголошені доповіді невдовзі будуть опубліковані в окремому збірнику.

Ілля ПАРШИН